

Minimale en modale inkomens van 1976 tot 1985

Het nauwlettend volgen van de inkomensontwikkeling van met name de minima en de middengroepen is voor gemeenten, waar deze categorieën oververtegenwoordigd zijn, van groot belang. Om deze reden berekent de Gemeentelijke Dienst Volkshuisvesting in Amsterdam elk jaar de inkomens van de minima en de modalen. Voorts schenkt zij zowel aandacht aan de nominale bestedingsruimte die na betaling van de woonlasten overblijft als aan de koopkracht daarvan. In dit artikel wordt een aantal gegevens uit de Amsterdamse publikatie gepresenteerd 1).

DRS. T.K. HÜBNER*

Inkomensgroepen en soort inkomens

Voor de periode 1976-1985 zullen we de inkomensontwikkeling onder de loep nemen van:

- AOW-ers, ongehuwd/alleenstaand 2) en gehuwd 3);
- minimumloners - waar nodig onderverdeeld naar ongehuwd/alleenstaand 4), gehuwd 5) zonder kinderen en met twee kinderen van 6 t/m 11 jaar;
- modale werknemers - waar nodig met dezelfde onderverdeling als bij de minimumloners.

Bij alle inkomenscategorieën veronderstellen we dat naast het bruto inkomen geen andere inkomsten (bij voorbeeld rente, onderverhuur, bijbaan e.d.) worden genoten. Voorts gaan we ervan uit dat de belastingplichtige voor de bepaling van de inkomstenbelasting geen aftrekposten als buitengewone lasten, persoonlijke verplichtingen, giften of betaalde rente opgeeft.

Bij de modale werknemers beschouwen we werknemers met het voor elk jaar officieel vastgesteld modaal inkomen. Deze z.g. jaarlijkse modale werknemer is iemand die in inkomen jaarlijks meer vooruitgang dan een vroegere modale werknemer wiens inkomen alleen met de regelingsslonen meeinging.

Opgemerkt moet nog worden dat we bij de modale werknemers niet alleen naar de gehuwden met twee kinderen onder de 16 jaar hebben gekeken (d.w.z. modaal volgens de officiële definitie), maar ook naar de ongehuwden/alleenstaanden en de gehuwden zonder kinderen. Daar het bruto inkomen van de modale werknemers niet afhangt van burgerlijke staat of samenlevingsvorm en aantal kinderen, heeft onze indeling geen storende consequenties voor de berekening.

Welke soorten inkomens krijgen onze aandacht?

1. bruto inkomen exclusief eventuele eenmalige uitkering en/of kinderbijslag;
2. belastbaar inkomen;
3. vrij besteedbaar inkomen, d.w.z. het bruto inkomen verminderd met de eventuele pensioenpremie, de eventuele premies voor de sociale en de volksverzekering en het ziekenfonds, en de inkomstenbelasting, en vermeerderd met de eventuele eenmalige uitkering en/of kinderbijslag;
4. vrij besteedbaar inkomen na woonlastenbetaling, d.w.z. het vrij besteedbaar inkomen verminderd met de huur, de stookkosten en het watergeld en vermeerderd met de eventuele huursubsidie;

5. reële koopkracht van het vrij besteedbaar inkomen na woonlastenbetaling. Hierbij wordt het inkomen dat onder 4 is vermeld gecorrigeerd met het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie exclusief medische voorzieningen, huur, verwarming, verlichting.

Bruto inkomen

In tabel 1 zijn de bruto inkomens exclusief eventuele eenmalige uitkering en/of kinderbijslag opgenomen. Uit deze inkomens worden via een hier niet opgenomen berekeningsschema 6) de belastbare inkomens afgeleid.

Tabel 1. Bruto jaarinkomen excl. kinderbijslag en eenmalige uitkering in gulden

	AOW-er		Minimumloner	Modaal jaarlijks
	ongehuwd	gehuwd		
1976	9.560	13.874	18.694	25.750
1977	10.461	15.312	20.042	28.000
1978	11.344	16.607	21.745	30.000
1979	11.913	17.437	22.706	31.500
1980	12.738	18.385	23.756	33.500
1981	13.198	18.990	24.535	35.000
1982	13.819	19.840	25.805	36.000
1983	13.894	19.942	26.420	38.000
1984	13.760	19.733	25.669	39.000
1985	13.922	19.867	25.641	40.000

* De auteur is als econoom werkzaam bij de Gemeentelijke Dienst Volkshuisvesting in Amsterdam. Het artikel is op persoonlijke titel geschreven.

1) Gemeentelijke Dienst Volkshuisvesting, *Basisinformatie inkomen, huur en individuele huursubsidie, 1976 t/m 1985*, Amsterdam, januari 1986.

2) Tot 1984: ongehuwd; sedert 1984: iemand met alleenstaande toeslag.

3) Tot 1984: gehuwd; sedert 1984: gehuwde alleenverdiener.

4) Tot 1984: ongehuwd; in 1984: iemand met alleenstaandetoeslag, in 1985: iemand met alleenstaandetoeslag en arbeidstoeslag.

5) Tot 1984: gehuwd; in 1984: gehuwde alleenverdiener, in 1985: gehuwde alleenverdiener met arbeidstoeslag.

6) Voor het gehanteerde schema zie het in voetnoot 1) vermelde Amsterdamse rapport.

Tabel 2. *Belastbaar jaarinkomen in guldens*

	AOW-er		Minimumloner	Modaal jaarlijks
	ongehuwd	gehuwd		
1976	9.410	13.724	15.531	21.117
1977	10.311	15.162	16.640	22.975
1978	11.194	16.457	18.123	24.590
1979	11.763	17.287	18.981	25.812
1980	12.588	18.235	20.007	27.540
1981	13.048	18.840	20.652	28.418
1982	13.669	19.690	21.466	29.078
1983	13.744	19.792	21.594	29.163
1984	13.610	19.583	21.276	30.229
1985	13.772	19.867	21.273	31.132

Het is duidelijk dat de aanvankelijk forse loon- en AOW-uitkeringsinflatie geleidelijk verminderde. In 1984 zien we zelfs een geringe nominale daling bij de AOW-ers en de minimumloners. Vorig jaar was echter weer sprake van een bescheiden groei van de AOW-uitkeringen, terwijl het minimumloon marginaal daalde. Het bruto inkomen van de modale werknemers steeg daarentegen in de laatste tien jaar zeer regelmatig.

Belastbaar inkomen

Dit inkomen vermelden we omdat het niet alleen bij de belastingheffing wordt gehanteerd, maar ook bij voorbeeld de bepaling van de individuele huursubsidie en de (muziek)schoolgeldheffing. Hoe de belastbare inkomens zich hebben ontwikkeld, wordt in tabel 2 weergegeven.

Bij de AOW-ers correspondeert de ontwikkeling van het belastbaar inkomen nagenoeg volledig met die van het bruto inkomen. Bij de overige categorieën zien we hier een tragere groei dan bij het bruto inkomen. Dit komt met name door het gezamenlijke effect van de ontwikkeling van de premies en van de aftrekposten woon-werkverkeer en verwervingskosten. (Opmerkelijk is het statische karakter van deze twee aftrekposten in tegenstelling tot de jaarlijkse bijstelling van bij voorbeeld de voet voor de ziekte-kostenaftrek.)

Vrij besteedbaar inkomen

Dit inkomen houden de betrokkenen over nadat zij premies en belasting hebben afgedragen en eventueel de eenmalige uitkering en/of kinderbijslag hebben ontvangen. Veelal wordt dit inkomen netto inkomen genoemd. (De meeste mensen beschouwen dit bedrag als hun inkomen. De besteding van dit inkomen is niet voorgeschreven door de overheid, zodat men naar eigen keus zeer uiteenlopende bestedingspatronen kan hebben, dit uiteraard binnen bepaalde grenzen.) Tabel 3 geeft informatie over de ontwikkeling van het vrij besteedbaar inkomen.

Duidelijk blijkt uit tabel 3 dat de toename van het vrij besteedbare inkomen geleidelijk verminderde. In 1983 was bij een aantal inkomenscategorieën zelfs sprake van een achteruitgang. Dit waren de ongehuwde minimumloners en de gehuwde en ongehuwde modalen. De AOW-ers en de gehuwde minimumloners zijn door de eenmalige uitkering behoed voor een vermindering van hun vrije bestedingsruimte. In 1984 en 1985 is het vrij besteedbaar inkomen van de minima bescheiden gestegen. Daarentegen kregen de modale werknemers een veel grotere inkomens-toename.

Tabel 3. *Vrij besteedbaar jaarinkomen incl. kinderbijslag en eenmalige uitkering in guldens*

	AOW-er		Minimumloner			Modaal		
	ongehuwd	gehuwd	ongehuwd	gehuwd	gehuwd, 2 kinderen	ongehuwd	gehuwd	gehuwd, 2 kinderen
1976	9.179	13.188	12.325	13.245	15.390	15.687	16.819	19.001
1977	10.029	14.330	13.389	14.381	16.651	17.199	18.419	20.744
1978	10.831	15.480	14.447	15.494	17.916	18.298	19.587	22.082
1979	11.356	16.224	15.181	16.280	18.818	19.250	20.603	23.142
1980	12.099	17.165	16.150	17.295	19.987	20.579	21.987	24.679
1981	12.555	18.001	16.675	18.165	21.191	21.169	22.696	25.522
1982	13.118	18.762	17.157	18.962	21.934	21.499	23.158	26.130
1983	13.223a)	18.893a)	17.145	19.070a)	22.185a)	21.356	23.063	26.128
1984	13.302b)	18.996b)	17.191	19.224b)	22.572b)	22.246	24.018	27.066
1985	13.448	19.216	17.329	19.524	22.907	22.996	25.250	28.343

a) Als deze minima individuele huursubsidie ontvangen, is hun eenmalige uitkering (en dus hun vrij besteedbare inkomen) f. 55 hoger.

b) Hier is het extra bedrag voor de onder a) genoemde categorie f. 85.

Tabel 4. *Woonlasten (huur en stookkosten verminderd met de individuele huursubsidie) in procenten van het vrij besteedbare inkomen*

	AOW-er		Minimumloner			Modaal jaarlijks		
	ongehuwd	gehuwd	ongehuwd	gehuwd	gehuwd, 2 kinderen	ongehuwd	gehuwd	gehuwd, 2 kinderen
1976	22,4	15,6	16,7	15,5	15,3	16,0	14,9	15,1
1977	23,6	16,5	17,7	16,5	15,9	15,7	14,7	14,8
1978	23,4	16,4	17,6	16,4	15,8	15,7	14,6	14,7
1979	23,9	16,7	17,9	16,7	16,5	16,0	14,9	15,1
1980	24,3	17,2	18,2	17,0	17,0	16,1	15,0	15,4
1981	25,5	17,8	19,2	17,6	17,7	16,8	15,7	16,6
1982	26,5	18,5	20,3	18,3	18,5	18,1	16,8	17,7
1983	27,0	18,9	20,9	18,7	19,3	18,9	17,5	18,7
1984	28,2	19,8	23,0	19,6	19,9	18,7	17,3	19,0
1985	29,1	20,4	25,0	20,0	20,4	18,8	17,1	18,8

Tabel 5. Vrij besteedbaar jaarinkomen na betaling van woonlasten, in guldens

	AOW-er		Minimumloner			Modaal jaarlijks		
	ongetrouwd	getrouwd	ongetrouwd	getrouwd	getrouwd, 2 kinderen	ongetrouwd	getrouwd	getrouwd, 2 kinderen
1976	7.124	11.133	10.270	11.190	13.036	13.182	14.314	16.137
1977	7.659	11.960	11.019	12.011	14.002	14.499	15.719	17.675
1978	8.292	12.941	11.908	12.955	15.079	15.429	16.718	18.825
1979	8.642	13.510	12.467	13.566	15.719	16.176	17.529	19.680
1980	9.153	14.219	13.204	14.349	16.588	17.273	18.681	20.930
1981	9.349	14.795	13.469	14.959	17.432	17.603	19.130	21.283
1982	9.642	15.286	13.681	15.486	17.870	17.603	19.262	21.496
1983	9.694	15.364	13.561	15.541	17.943	17.332	19.029	21.231
1984	9.610	15.304	13.234	15.532	18.142	18.079	19.851	21.921
1985	9.535	15.303	12.996	15.611	18.228	18.663	20.947	23.004

Tabel 6. Reële koopkracht van het vrij besteedbare jaarinkomen na betaling van woonlasten, in guldens van 1976

	AOW-er		Minimumloner			Modaal jaarlijks		
	ongetrouwd	getrouwd	ongetrouwd	getrouwd	getrouwd, 2 kinderen	ongetrouwd	getrouwd	getrouwd, 2 kinderen
1976	7.124	11.133	10.270	11.190	13.036	13.182	14.314	16.137
1977	7.232	11.294	10.405	11.342	13.222	13.691	14.843	16.690
1978	7.614	11.883	10.935	11.896	13.847	14.168	15.352	17.287
1979	7.682	12.009	11.082	12.059	13.972	14.379	15.581	17.493
1980	7.659	11.899	11.049	12.008	13.881	14.454	15.633	17.515
1981	7.432	11.761	10.707	11.891	13.857	13.993	15.207	16.918
1982	7.321	11.607	10.388	11.759	13.569	13.366	14.626	16.121
1983	7.240	11.474	10.128	11.606	13.400	12.944	14.211	15.856
1984	6.979	11.114	9.611	11.280	13.175	13.129	14.416	15.919
1985	6.806	10.923	9.276	11.143	13.011	13.321	14.951	16.420

Tabel 7. Index van de reële koopkracht van het vrij besteedbare jaarinkomen na betaling van woonlasten (1976 = 100)

	AOW-er		Minimumloner			Modaal jaarlijks		
	ongetrouwd	getrouwd	ongetrouwd	getrouwd	getrouwd, 2 kinderen	ongetrouwd	getrouwd	getrouwd, 2 kinderen
1976	100	100	100	100	100	100	100	100
1977	102	101	101	101	101	104	104	104
1978	107	107	106	106	106	107	107	107
1979	108	108	108	108	107	109	109	108
1980	108	107	108	107	106	110	109	109
1981	104	106	104	106	106	106	106	105
1982	103	104	101	105	104	101	102	100
1983	102	103	99	104	103	98	99	98
1984	98	100	94	101	101	100	101	99
1985	96	98	90	100	100	101	104	102

Vrij besteedbaar inkomen na woonlasten

De woonlasten (= huur plus stookkosten plus watergeld minus eventuele individuele huursubsidie) zijn in de jaren 1976-1985 veel sneller gestegen dan het vrij besteedbare inkomen. Hierdoor leggen de woonlasten een steeds groter beslag op de vrije bestedingsruimte - onder gelijkblijvende woonomstandigheden.

Uit het Amsterdamse rapport hebben we voor de woonomstandigheden twee voorbeeldwoningen gekozen die qua prijs en kwaliteit als een goed gemiddelde kunnen worden beschouwd voor de Amsterdamse woningvoorraad. Deze twee woningen zijn een 2-kamerwoning en een 4-kamerwoning, beide uit corporatiebezit, gebouwd in 1955. Gehuwden met twee kinderen zijn in onze cijfervoorbeelden gekoppeld aan een 4-kamerwoning, de één- en tweepersoonshuishoudens aan een 2-kamerwoning. De flinke stijging van het aandeel van de woonlasten in de vrije bestedingsruimte kunnen we aan de hand van tabel 4 illustreren.

Het is zonneklaar dat hier sprake is van een bijzonder snelle groei. Dit kwam voor een zeer groot deel door de energiekostenstijging van de verwarming, maar ook de

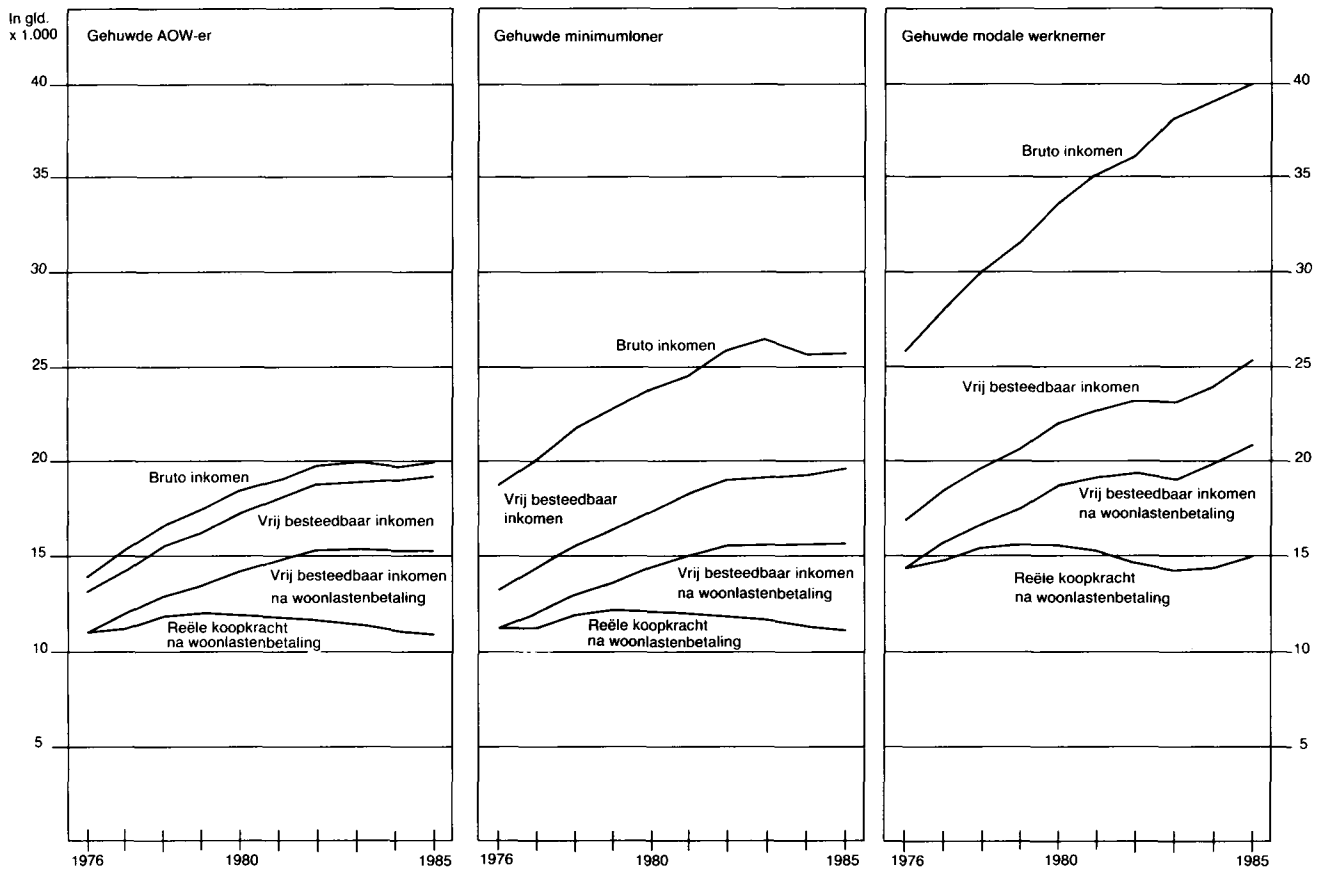
huurstijging was hoger dan de algemene inflatie, terwijl vooral in de laatste jaren de individuele huursubsidie afgeremd of verslechterd werd. In tabel 5 wordt de bestedingsruimte weergegeven die overblijft na betaling van woonkosten.

Uit de cijfers van tabel 5 kunnen we het volgende afleiden. Tot 1982/1983 steeg bij alle beschouwde inkomenscategorieën de overgebleven bestedingsruimte na woonlastenbetaling onder gelijkblijvende woonomstandigheden. Daarna zien we een gedifferentieerd beeld. In 1984 deden alle categorieën - uitgezonderd de modalen en de 'kinderrijke' minimumloners - een stap achteruit. De bestedingsruimte kromp in 1985 bovendien bij de alleenstaande AOW-ers en minimumloners. De overige categorieën hadden het verleden jaar nominaal meer uit te geven - onder onveranderde woonomstandigheden - dan in 1984.

Reële koopkracht na woonlasten

De nominale bestedingsruimte na woonlastenbetaling zegt nog niet wat zij als koopkracht vertegenwoordigt in

Figuur 1. Inkomens van gehuwde AOW-ers, minimumloners en jaarlijkse modale werknemers, 1976-1985

vergelijking met andere jaren. Corrigeren we deze bestedingsruimte met het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie (exclusief medische voorzieningen, huur, verwarming, verlichting), dan krijgen we de reële koopkracht van de genoemde bestedingsruimte. Tabel 6 verschaft informatie daaromtrent.

Het topjaar was 1979, toen alle beschouwde inkomenscategorieën - op de jaarlijkse modale werknemer na - met hun netto inkomen het meest hebben kunnen kopen na aftrek van hun woonlasten. De jaarlijkse modale werknemer had zijn maximale koopkracht één jaar later, in 1980 bereikt. Onder gelijkblijvende woonomstandigheden was dus voor de lage en middeninkomens de overige levensstandaard vijf à zes jaar geleden het hoogst. Daarna trad een verarming op. Deze verarming werd bij de AOW-ers en de minimumloners tot eind 1985 steeds groter. De jaarlijkse modalen ondergingen in 1984 en 1985 een reële inkomensverbetering.

In tabel 7 kunnen we de reële koopkrachtontwikkeling met behulp van indexcijfers volgen.

We kunnen constateren dat de ongehuwde minimumloners in 1985 10% minder reële koopkracht hadden na woonlastenbetaling dan tien jaar terug. AOW-ers beschikten verleden jaar over 2 tot 4% kleinere koopkracht na betaling van woonlasten dan in 1976. Gehuwde minimumloners zaten in 1985 op het niveau van 1976. De modalen daarentegen hadden 1 tot 4% meer reële koopkracht na betaling van woonlasten dan tien jaar geleden.

Vergelijken we echter de reële koopkracht na woonlastenbetaling in 1985 met die in het topjaar 1979 (bij de modalen: 1980), dan is de achteruitgang aanzienlijk groter. Zo hadden de AOW-ers verleden jaar 9 tot 11% kleinere overige bestedingsruimte dan in 1979, de ongehuwde minimumloners 16% kleiner en de gehuwde minimumloners 7 tot 8% kleiner. De overeenkomstige negatieve cijfers zijn voor de modalen 4 tot 8%.

Ter afsluiting is het interessant te kijken naar twee figuren. Figuur 1 laat de ontwikkeling zien van diverse soorten

inkomens van gehuwde AOW-ers, minimumloners en modalen. In figuur 2 wordt de reële koopkracht van de in figuur 1 afzonderlijk gepresenteerde inkomenscategorieën met elkaar vergeleken.

Figuur 2. Reële koopkracht van het vrij besteedbaar inkomen na woonlastenbetaling van gehuwde AOW-ers, minimumloners en jaarlijkse modale werknemers

